

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра філософії

С И Л А Б У С
навчальної дисципліни
«ФІЛОСОФІЯ»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень
Ступінь вищої освіти – бакалавр
Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність – 293 «Міжнародне право»
Освітня програма / спеціалізація – «Міжнародне право»
Статус дисципліни – обов'язкова
Рік набору – 2017

Викладач – Калиновський Юрій Юрійович
професор кафедри філософії, доктор філософських наук, професор

Харків – 2020

Силабус навчальної дисципліни «Філософія» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» спеціалізації «Міжнародне право» міжнародно-правового факультету. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 9 с.

Розробники:

Данильян Олег Геннадійович – завідувач кафедри, доктор філософських наук, професор;

Дзьобань Олександр Петрович – професор кафедри, доктор філософських наук, професор

Калиновський Юрій Юрійович – професор кафедри, доктор філософських наук, професор

Гарант освітньої програми

Комарова Тетяна В'ячеславівна – професорка кафедри права Європейського Союзу, докторка юридичних наук, професорка

Затверджено на засіданні кафедри філософії
(протокол № 1 від 31 серпня 2017 р.)
Зміни та доповнення затверджено на засіданні кафедри
філософії
(протокол № 1 від 3 вересня 2020 р.)

Завідувач кафедри філософії

Данильян Олег Геннадійович

“3 ” вересня 2020 року.

Данні про викладача:

ПІБ	Науковий ступінь, вчене звання	Посада	Контактна інформація		
			Режим перебування на кафедрі	Контактні телефони	Електронна адреса
Калиновський Юрій Юрійович	доктор філософських наук, професор	професор кафедри	згідно з графіком консультацій	057-704-92-84 (службовий), 067-288-55-92 (мобільний)	kalina_uu@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Питання світоглядної орієнтації людини, усвідомлення нею свого місця і ролі в житті суспільства, відповідальності за свої справи і вчинки стають сьогодні визначальними. У становленні ж світоглядної культури людини філософія відіграє вирішальну роль. Саме філософія допомагає людині вирішувати проблеми її буття, сенсу існування, обґрунтовує пріоритетні цінності в житті суспільства, визначає прийнятні шляхи і способи досягнення цих цінностей.

Суттєвий вплив на долю людської цивілізації у ХХІ ст. можуть здійснити результати глибоких системних трансформацій, які охопили майже весь світ. На наших очах руйнується загальний світовий порядок, що існував кілька століть, і на його зміну приходить новий. Цей новий світовий порядок суспільствознавці характеризують різними термінами: «інформаційне суспільство», «віртуальне суспільство», «мережеве суспільство», «суспільство постмодерну» та ін. Це також вимагає всебічного філософського осмислення, глибокого філософського аналізу. Усе це свідчить про те, що потреба сучасної людини у філософських знаннях зростає, а її філософська культура стає найважливішою складовою загальної культури, формування якої в сучасних умовах набуває особливого значення.

Значну роль відіграє філософія і в професійній підготовці правника. Адже відомо, що право як сфера людської діяльності тісно пов'язане з філософією. Фундаментальні проблеми права, такі як справедливість, воля і рівність, вина і відповідальність та інші, є одночасно і суттєвими філософськими проблемами, а їхнє розв'язання пов'язане з основними філософськими питаннями про сутність людини і зміст її життя, онтологічну структуру світу і засоби його пізнання. Право, таким чином, уже за своїм духом «філософічне», являє собою «філософію на практиці». Вивчаючи філософію, майбутній правник освоює навички логічно аргументованого мислення, опановує культуру ведення діалогу, дискусії, усвідомлює соціально-етичні стимули юридичної діяльності, свою відповідальність за її результати. Філософія в цьому сенсі є способом легітимації правової науки, раціональності як вирішальної основи відповідальної і продуктивної практичної діяльності правника.

Отже, уміння усвідомити високий гуманістичний зміст своєї діяльності, обґрунтувати з філософської точки зору власну теоретичну позицію і прийняти практичне рішення є ознакою високого професіоналізму і громадянської чесності правника. Таке обґрунтування, особливо в галузі практичних рішень, не завжди усвідомлюється, однак воно значною мірою визначається домінуючими настановами світогляду правників, і на формування цього світогляду має впливати філософія. Спроби розв'язувати фундаментальні теоретичні проблеми юриспруденції без філософського обґрунтування призводять, як правило, до їхньої релятивізації або догматизації.

Мета навчальної дисципліни – реалізація світоглядної, методологічної, аксіологічної та культурологічної функцій філософії.

Завдання:

- забезпечення усвідомлення студентами сутності, змісту й особливостей філософії як світоглядної науки, основних етапів її розвитку, ролі в житті суспільства;
- формування й розвиток у студентів сучасного системного наукового мислення;
- ознайомлення студентів з внеском мислителів різних філософських шкіл та напрямків, у тому числі й вітчизняних філософів у розвиток філософської культури;
- забезпечення оволодіння системою філософських знань, які виступають методологічними засобами для аналізу природничих та гуманітарних наук;
- формування у студентів високих моральних якостей і традицій, зразків поведінки, які засновані на цінностях загальнолюдської моральності, свідомості й почутті відповідальності за виконання професійного обов'язку.

Місце навчальної дисципліни у структурі освітньо-професійної програми.**Міждисциплінарні зв'язки**

Пререквізити: «Історія держави та права України», «Теорія держави і права», «Логіка», «Українська культура».

Кореквізити: «Історія міжнародного права», «Країнознавство», «Соціально-політичні студії».

Постреквізити: «Універсальні та регіональні системи захисту прав людини», «Історія європейської інтеграції», «Теорія міжнародних відносин», «Основи геополітики», «Європейський Союз в міжнародних відносинах».

Мова навчання – українська.

Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН 1. Виявляти стійкі знання й розуміння основних принципів формування ціннісних основ суспільного й правового життя на внутрішньо-суспільному й міждержавному рівнях.

РН 2. Застосовувати історичний досвід філософської рефлексії прав людини та її свобод.

РН 3. Екстраполювати надбання філософів-класиків на правову сферу.

РН 4. Знати основні засади кореляції сутності людини і способів нормативного регулювання суспільних відносин.

РН 5. Обґрунтовувати свої світоглядні позиції на підставі історико-філософських зразків.

РН 6. Демонструвати знання генези позитивного права і його диференціації.

РН 7. Демонструвати здатність характеризувати основні сфери життєдіяльності суспільства як системи.

РН 8. Знати особливості біо-психо-соціальної природи людини та співвідношення вказаних складових у розуміння людини як громадянина.

РН 9. Знати концептуальні основи структурно-функціонального підходу до дослідження правової реальності.

РН 10. Застосовувати методи наукового дослідження у правовій сфері.

РН 11. Уміти здійснювати переходи від емпіричного рівня пізнання до теоретичного.

**Розклад занять з навчальної дисципліни
для студентів денної форми навчання¹**

Дата	Теми лекцій	Теми практичних занять	Теми самостійної роботи (есе або рефератів)
	1. Філософія, коло її проблем та роль у суспільстві	Філософія, коло її проблем та роль у суспільстві	Історичні типи світогляду: порівняльна характеристика
	2. Філософія стародавнього світу, середньовіччя та Відродження: основні риси та етапи розвитку	Філософія стародавнього світу, середньовіччя та Відродження: основні риси та етапи розвитку	Основні історичні постаті у стародавній філософії
	3. Філософія Нового часу та епохи Просвітництва	Філософія Нового часу та епохи Просвітництва	Полеміка між емпіризмом і раціоналізмом
	4. Німецька класична філософія.	Німецька класична філософія.	Проблема людини в німецькій класичній філософії
	5. Сучасна світова філософія	Сучасна світова філософія	Ірраціоналістичні тенденції сучасної філософії
	6. Вітчизняні філософські традиції	Вітчизняні філософські традиції	Сучасні вітчизняні філософські студії
	7. Філософський смисл проблеми буття	Філософський смисл проблеми буття.	Проблема віртуальної реальності
	8. Свідомість як філософська проблема	Свідомість як філософська проблема	Проблема штучного інтелекту
	9. Філософські вчення про розвиток	Філософські вчення про розвиток	Синергетика як альтернатива діалектики
	10. Сутність і структура пізнавального процесу. Наукове пізнання, його форми та методи	Сутність і структура пізнавального процесу. Наукове пізнання, його форми та методи	Істина у праві
	11. Філософські підходи до розуміння людини, суспільства, історії	Філософські підходи до розуміння людини, суспільства, історії	Культура і цивілізація

¹ Особливості тематичної структури навчальної дисципліни для студентів заочної форми навчання визначаються робочою програмою навчальної дисципліни.

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- виконання домашніх завдань (визначаються завданнями для семінарських занять), підготовка до семінарських занять;
- доопрацювання матеріалів лекції за допомогою комп'ютерного навчального курсу;
- робота в інформаційних мережах;
- опрацювання додаткової літератури;
- опрацювання першоджерел;
- складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення;
- створення портфолію начального курсу та його презентація;
- підготовка та написання реферату;
- підготовка есе з проблемних питань;
- участь у роботі студентського наукового гуртка чи проблемної групи;
- підготовка тез та участь у наукових конференціях;
- розробка кейсів;
- анотування та реферування навчальної літератури, наукових джерел із навчальної дисципліни «Філософія»;
- підготовка тематичних презентацій;
- підготовка до практичних занять, колоквиумів та заліку;
- складання бібліографії;
- інші здобутки, що підтверджені документально (грамоти, дипломи тощо).

Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

7.1. Друковані видання:

1. Бондаревич І. А. Філософія. Київ: Алерта, 2013. 240 с.
2. Волинка Г. Філософія Стародавності і середньовіччя в освітньому контексті. Київ: Вищ. освіта, 2005. С. 84–88.
3. Вулевич М.Р. Філософія як мудрість та її осмислення в науковій і практичній діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2005. № 2. С. 154-158.
4. Горський В. С. Історія української філософії: курс лекцій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид. Київ: Наук. думка, 1997. 285 с.
5. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Трансформації цінностей в інформаційному суспільстві: багатовимірність та різнопорядковість. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. 2020. № 3 (46). С. 28-43.
6. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Віртуальна реальність і кіберпростір як атрибути сучасного суспільства. *Інформація і право*. 2020. № 4 (35). С. 9-21.
7. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія: підручник. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2018. 432 с.
8. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія: посібник для підготовки до іспиту. Харків: Право, 2019. 134 с.
9. Дзьобань О.П. Сучасна соціальна синергетика: до питання про визначення концептуальних основ. *Вісник Нац. юрид. академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2011. Вип. 7. С. 3-15.

10. Дротянко Л. Г. Філософія наукового пізнання: підручник. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту "НАУ-ДРУК", 2010. 224 с.
11. Калиновський Ю. Ю. Філософія соборності як світоглядне підґрунтя розвитку правового суспільства в Україні. *Гілея: науковий вісник*. 2013. Випуск 70 (№ 3). С. 354-360.
12. Коваленко І. І., Мелякова Ю. В. Кальницький Е. А. Феномен тілесності в перформативній парадигмі: від зібрання до проблематизації політичного. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. 2020. № 1 (44). С. 86-119.
13. Кузьміна С. Вітчизняна академічна філософія: працюємо в архівах. *Філософська думка*. 2010. № 6. С. 5-20.
14. Рижак Л. Філософія: підручник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 650 с.
15. Соціальна філософія: підруч. для вищ. шк. / Афанасенко В. С., Горлач М. І., Данильян О. Г. та ін. Харків: Прапор, 2007. 686 с.
16. Суспільство, людина, право: досвід філософсько-правового осмислення: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко, Ю. Ю. Калиновський та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2018. 350
17. Суспільство, людина, право: сучасні дослідження актуальних проблем: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко, Ю. Ю. Калиновський та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2014. 392 с.
18. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко, Ю. Ю. Калиновський та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків: Право, 2017. 416 с.
19. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.
20. Сучасний словник з суспільних наук / за ред. О. Г. Данильяна, М.І. Панова. Харків: Прапор, 2006. 432 с.
21. Терлецький В.М. Кантове вчення про "a priori" в онтологічній перспективі. *Філософська думка*. 2008. № 6. С. 21-39.
22. Філософія: підручник / ред. Л. В. Губерський. вид. 2-ге, перероб. і доп. Харків: Фоліо, 2018. 621 с.
23. Філософія історії: підруч. для вищ. шк. / Бойченко І. В., Горлач М. І., Данильян О. Г. та ін. Харків: Прапор, 2006. 654 с.
24. Філософія: хрестоматія. Від витоків до сьогодення: навч. посіб.; за ред. Л. В. Губерського. 2-ге вид., стереотип. Київ: Знання, 2012. 621 с.

7.2 Інтернет-ресурси:

Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/782>.

Навчальний електронний інформаційний комплекс «Філософія (НЕІК)». URL: <http://dl.nlu.edu.ua/?lang=uk>.

Навчально-методичні матеріали Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://acs.nlu.edu.ua/materials/list.php>.

Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

СЕНМК: Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри філософії URL: http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=120:kafedra-f%D1%96losof%D1%96%D1%97&Itemid=151.

Вимоги викладача

Студенти *повинні*: регулярно відвідувати практичні заняття; систематично та активно працювати на лекційних і практичних заняттях; давати повну й ґрунтовну відповідь на питання; обґрунтувати свою точку зору при обговоренні доповіді; повно й переконливо наводити доводи при розв'язанні завдань; якісно виконувати письмові практичні завдання, контрольні та самостійні роботи. Практичні заняття, пропущені за поважних причин, можуть бути відрацьовані за попереднім узгодженням із викладачем.

Для кращого засвоєння знань бажано зробити конспект лекційного матеріалу. При підготовці до практичних занять необхідно давати розгорнуті відповіді на питання планів цих занять, використовуючи список рекомендованої літератури. Якість засвоєння тем дисципліни бажано перевіряти за допомогою питань для самоперевірки.

Студентам *рекомендується*: брати участь у наукових конференціях, конкурсах наукових праць, роботі наукового гуртка міжнародного права, написанні наукових статей, проходити додаткові он-лайн курси з філософії.

Викладач *бере до уваги* інші навчальні та наукові здобутки студента, що підтверджені документально (грамоти, дипломи, сертифікати тощо).

Обов'язковою вимогою є дотримання студентами норм «Кодексу академічної етики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого» (https://nlu.edu.ua/files/norm_doc/kodeks_academichnoyi_etyky.pdf).

Викладач звертає особливу увагу на дотримання політики недопущення плагіату. У разі виявлення ознак порушення правил щодо недопущення плагіату або самостійності написання роботи може бути прийняте рішення про анулювання оцінки за роботу.

Присутність на лекційних та практичних заняттях – обов'язкова. Під час як лекційних, так і практичних занять студенти мають право в будь-який час ставити викладачеві запитання з відповідної теми та запрошуються брати активну участь у дискусії.

Під час аудиторних занять прощу використовувати гаджети тільки у навчальних цілях (наприклад, для перегляду презентацій лекцій, ведення конспектів лекцій та відстеження потрібної інформації).

У разі нагальної потреби можна виходити з аудиторії, не заважаючи при цьому викладачу та іншим студентам.

Контрольні заходи результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Філософія» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Види *поточного контролю* знань студентів:

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на *практичних заняттях*, який *передбачає застосування* методів усного контролю: індивідуальне та фронтальне опитування, обговорення проблеми, розв'язання практичних завдань, тощо; методів письмового контролю: проблемно-пошукові роботи, розв'язання тестових завдань, контрольні роботи, підготовка есе у рамках запропонованих тем тощо; а також інноваційних методи контролю – проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, портфоліо, кейс-вимірвачі, есе-презентації, банки візуального супроводження, семінари-дискусії, мозкові атаки тощо. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирьохбальною шкалою (0, 3, 4, 5). За результатами практичних занять з кожного з двох модулів розраховується середньоарифметична кількість балів (максимальна оцінка – 40 балів за один модуль), що включається до підсумкової оцінки знань;

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни здійснюється на останньому практичному занятті з кожного модулю у формі контрольної роботи, тестування тощо і оцінюється до 10 балів.

Максимальна оцінка з кожного модулю (з урахуванням оцінок за практичні заняття і оцінок за контрольні заходи) становить 50 балів.

Підсумки поточного контролю проставляються у відомість за накопичувальним принципом і є підставою для отримання студентом заліку з навчальної дисципліни.

Розподіл балів між формами організації навчального процесу і видами контрольних заходів

Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль (ПКЗ)
Семінарські заняття та контрольні заходи		залік
Модуль 1	Модуль 2	max 100 балів
max 50 балів	max 50 балів	

Підсумкове оцінювання рівня знань студентів здійснюється у вигляді заліку. Залік виставляється на останньому семінарському занятті за результатами семінарських занять, як за умов дистанційного, так і аудиторного навчання. Оцінювання рівня знань студентів здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК) в діапазоні від 0 до 100 балів. За кожен з двох змістовних модулів студент повинен отримати від 30 до 50 балів. Мінімальна кількість балів для отримання «заліку» складає 60 балів за два змістовні модулі.

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
Зараховано	A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	90 – 100
	B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	80-89
	C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок	75-79
	D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	70-74
	E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-69
Не зараховано	FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	35-59
	F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс	1-34